

DRUŠTVENO-EKONOMSKI UVJETI PRIVREĐIVANJA I MOGUĆNOSTI RAZVOJA POLJOPRIVREDE PO SUBREGIJAMA

Nosioci proizvodnje po linijama roba u subregijama

Društvene organizatore poljoprivredne proizvodnje u brdsko-planinskom području predstavlja danas više od 200 ovdašnjih samostalnih radnih organizacija ili osnovnih organizacija udruženog rada, te proizvodnih jedinica tvrtki smještenih van ovog područja. U njihovoj strukturi učestvuju (u %):

— poljoprivredne stanice	3,0
— veterinarske stanice	28,4
— poljoprivredne zadruge	20,9
— poljoprivredni kombinati i dr.	21,9
— prehrambena industrija	25,8

Distribucija organizacija udruženog rada po subregijama je slijedeća (u %):

— Dalmatinska	46,8
— Istarsko-primorska	17,9
— Kordunsko-banijska	15,3
— Ličko-goranska	10,0
— Slavonska	9,9

Po broju organizacija najpovoljniju pokrivenost ima dalmatinsko područje, zahvaljujući velikom broju poljoprivrednih zadruga, kombinata i prerađivačkih pogona. Nasuprot tome, ličko-goranska subregija, obzirom na veličinu proizvodnog prostora, ima najslabije razvijenu strukturu organizacija udruženog rada.

U društvenoj poljoprivredi brdsko-planinskog područja zaposleno je danas 11.585 radnika, što čini oko 31% ukupno zaposlenih u društvenom sektoru poljoprivrede Republike. Udio pojedinih subregija kreće se od 8% u Kordunsko-banijskoj do 57% u Dalmatinskoj.

Strukturu zaposlenih po proizvodnim aktivnostima ilustriraju slijedeći podaci (u %):

— biljna proizvodnja	36,2
— stočarska proizvodnja	6,9
— kooperacija	6,1
— nepoljoprivredne djelatnosti	50,8

Oko 51% zaposlenih ne radi u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, što još više sužava i onako skromne kadrovske potencijale organizatora proizvodnje.

Zabrinjavajuće je nizak postotak zaposlenih u proizvodnoj suradnji s individualnim sektorom, gdje se bez ove aktivnosti ne može računati s bržim razvojem ukupne poljoprivredne proizvodnje. Potvrda tome je i podatak da je kakovo — takovo udruživanje ostvareno sa svega 28.000 seljačkih gospodarstava. Preko polovine, oko 52% udruženih seljaka udružilo se u stočarskoj proizvodnji, 41% u ratarskoj i samo 4,4% u proizvodnji voća i grožđa. U Slavonskoj i Dalmatinskoj subregiji najčešće je udruživanje u ratarstvu, 81% kooperanata. U ostalim dijelovima dominiraju kooperanti u stočarstvu sa 79—97%.

Cijeneci na osnovu podataka za 25 analiziranih društvenih poljoprivrednih organizacija, prosječna vrijednost osnovnih sredstava po OOUR iznosi 20 miliona dinara, a po zaposlenom 397.610 dinara.

U strukturi osnovnih sredstava učestvuju (u %):

— zemljište	27,1
— građevinski objekti	39,1
— oruđa za rad	30,5
— osnovno stado	3,3

Proizvodnu strukturu karakteriziraju: nisko učešće poljoprivredne proizvodnje, posebno stočarstva i nerazvijena kooperacija; dominacija prometne aktivnosti i primarne prerade poljoprivrednih proizvoda.

Uvjeti privređivanja

Jedna petina, 20,6% brdsko-planinskih općina ima društveni proizvod po stanovniku iznad republičkog prosjeka. Daljnjih 50% ima 70% republičkog prosjeka, a ostalih 30% manje od polovine republičkog prosjeka po stanovniku. Među njima je i 11 takvih koje ne ostvaruju niti trećinu vrijednosti društvenog proizvoda po stanovniku Republike. Po tome kriteriju preko 55% općina se nalazi u stanju ukupnog privrednog zaostajanja.

Mjereno odnosom društvenog proizvoda prema broju zaposlenih u društvenog privredi, stanje se čini nešto povoljnijim. Sada 33% općina zauzima mjesto među nadprosječnima u Republici, a ostale ostvaruju 61—90% republičkog prosjeka.

Općine brdsko-planinskog područja imaju u cjelini manju sposobnost proširene reprodukcije. Mjereno udjelom vlastitih sredstava u investicijama njihova sposobnost je niža za oko 15% od republičkog prosjeka. Većina općina investira prosječno 1.000 din po ha obradive površine, što govori o kapitalno ekstenzivnoj poljoprivredi. Unutar regije postoje velike razlike u nivou ulaganja od 2 din prosječno godišnje po ha u Opatiji i Crikvenici do 5.199 din u Metkoviću.

Cjelokupna poljoprivreda ovog područja znatno zaostaje po kapitalnoj opremljenosti i akumulativnosti, te se bez dodatnih društvenih materijalnih intervencija neće moći brže razvijati.

Modeli nosilaca razvoja

Brži razvoj proizvodnje hrane moći će se osigurati ako se intenzivnije bude radilo na izgradnji priklanih modela udruženog rada u poljoprivredi. Osnovu tih modela treba da čine: osnovne zadružne organizacije i organizacije kooperanata, zadruga, OOUR-i kooperanata, organizacije udruženog rada društvene proizvodnje, prerade i prometa, složene organizacije udruženog rada, poslovne zajednice, samoupravne interesne zajednice za znanost, obrazovanje poljoprivrednika i unapređivanje drugih aktivnosti poljoprivredne i veterinarske službe.

Kvantifikacija moguće proizvodnje važnijih proizvoda po subregijama

Ocjena mogućnosti povećanja poljoprivredne proizvodnje izvođena je iz sadašnjeg stanja njene strukture i veličine, prirodnih uvjeta za pojedine proizvodnje, tržnih parametara, trendova kretanja poljoprivrednog stanovništva i raslojavanja poljoprivrednih gospodarstava, mogućnosti suvremenije organizacije proizvođača, programa razvoja postojećih organizacija udruženog rada, te mogućnosti intenzifikacije proizvodnje investiranja u tehnologiju i opremu.

Analizom iznesenih faktora može se do 1990. god. očekivati povećanje proizvodnje osnovnih biljnih kultura za slijedeće postotke u odnosu na stanje danas:

— pšenica	34 ^o / _o
— kukuruz	54 ^o / _o
— ostale žitarice	39 ^o / _o
— kabasta stočna hrana	109 ^o / _o
— krumpir	14 ^o / _o
— povrće	13 ^o / _o
— grožđe	11 ^o / _o

Planiranu proizvodnju stočarskih proizvoda treba očekivati veću od današnje za:

— goveđe meso	54 ^o / _o
— svinjsko meso	35 ^o / _o
— ovčje meso	59 ^o / _o
— meso peradi	80 ^o / _o
— mlijeko	33 ^o / _o
— jaja	43 ^o / _o
— vuna	34 ^o / _o

Planirane stope rasta različite su za pojedine subregije, ovisno o njihovim prirodno-proizvodnim i društvenim atributima.